

3. **Гобозов И. А.** Куда капится философия. От поиска истины к постмодернистскому тупи / И. А. Гобозов. – М. : Издатель С. А. Савин, 2005. – 200 с.
4. **Жижек С.** Альтернатива капитализму невозможна, но необходима; [Электронный ресурс] / С. Жижек // Политический журнал. – 2007. – № 9–10 (152–153). – Режим доступа: <http://www.politjournal.ru/index.php?action=Articles&dirid=77&tek=6730&issue=188>.
5. **Новіков Б. В.** Творчість як спосіб здійснення гуманізму / Б. В. Новіков; [2-е вид., перероб. та доп.]. – К. : НТУУ «КПІ», 2006. – 308 с.
6. **Фейербах Л.** Необходимость реформы философии / Л. Фейербах // Избранные философские произведения : в 2 т. – М. : Государственное издательство политической литературы, 1955. – Т. 1. – 676 с.
7. **Фромм Э.** Человек для себя / Э. Фромм // Бегство от свободы. Человек для себя / Э. Фромм; [пер. с англ. Д. Н. Дудинский]. – Мн. : ООО «Поппури», 2000. – С. 367–667.
8. **Чесноков Д. И.** Исторический материализм / Д. И. Чесноков. – М. : Мысль, 1964. – 496 с.
9. **Шкепу М.А.** Феноменология истории в трансформациях культуры / М. А. Шкепу. – К. : Книжное издательство НАУ, 2005. – 360 с.
10. **Jameson F.** Postmodernism, Or the Cultural Logic of Late Capitalism / F. Jameson. – Durham, NC : Duke University Press, 1991. – 438 p.
11. **Jameson F.** Postmodernism and Consumer Society / F. Jameson // The Cultural Turn. Selected Writings on the Postmodern. 1983–1998. – London-New York : VERSO, 1998. – P. 1–20.
12. **Jameson F.** Modernism and Imperialism / F. Jameson // The modernist papers. – London-New York : VERSO, 2007. – P. 152–169.

Надійшла до редколегії 12.01.11

УДК 147.2

Т. В. Борисова

Національна металургійна академія України (м. Дніпропетровськ)

ПОВЕРНЕННЯ ДО ТРАДИЦІЙ ЯК СПОСІБ ПОДОЛАННЯ КРИЗОВОГО СТАНУ У ВІТЧИЗНЯНІЙ СИСТЕМІ ОСВІТИ

Розглядаються проблемні питання сучасного кризового стану вітчизняної системи освіти та виховання. Акцентується увага на необхідності методологічного та світоглядного оновлення усього освітнього процесу на основі православної культури мислення.

Ключові слова: духовність, освіта, православні традиції, культура, антропологічна криза.

Рассматриваются проблемные вопросы современного кризисного состояния отечественной системы образования и воспитания. Акцентируется

© Борисова Т. В., 2011

ISBN 978-966-551-310-0 Філософія і політологія в контексті сучасної культури

ся внимание на необходимости методологического и мировоззренческого обновления всего образовательного процесса на основе православной культуры мышления.

Ключеві слова: духовность, образование, православные традиции, культура, антропологический кризис.

Problem questions of a modern crisis condition of a internal educational system and education are considered. It is accent attention on necessities of methodological and world outlook updating of all educational process on the basis of orthodox culture of thinking.

Keywords: spirituality, education, orthodox traditions, culture, anthropological crisis.

Вже доволі тривалий час точиться дискусія навколо кризового стану у сфері духовно-культурного виховання підростаючого покоління на різних щаблях освітньо-виховного процесу, починаючи від дошкільних закладів і завершуючи вищими навчальними закладами. Тому усі питання мають високий градус філософської актуальності. Нюанси сучасних нововведень в системі освіти, на жаль, не змінюють гостроти та актуальності проблеми виховного та освітнього процесів. Тому, що вони усі як один намагаються зрештешити старих традицій, які притаманні нашому менталітету та духовно-етичному досвіду минулих поколінь. Погляд на таку ситуацію може и повинен бути критичним, оскільки байдужість дорого коштуватиме вже теперішньому підростаючому поколінню. Критичний погляд формує своєрідне проблемне поле дослідження – ним є стан культурного та духовного розвитку суспільства. Інакше як кризовим його складно назвати. В історії вітчизняної культури та філософської культури мислення увага до цього питання спалахувала неодноразово. Так свого часу над цією проблемою замислювалися С. Булгаков, В. Зеньковський, І. Ільїн.

Усі вони наголошували на необхідності дотримання православних традицій в усіх сферах буття людини та суспільства, від розбудови державності до «домостроя», тому так цікаві там і сьогодні. Не мало провини на такий занепад покладається на західноєвропейський гуманізм, що прийшов до нас зі своїм новим та відмінним баченням не тільки самої освіти, а і, в першу чергу, самої людини та її призначення.

Перш ніж говорити про стан антропологічної ситуації як про кризовий варто визначитися з тим, як слід трактувати саме поняття «людина», як саме визначається воно у складній системі християнської картини світу. Переконавшись у філософській навантаженості цього поняття в православній культурі мислення, вже глибше сприймаємо аналіз самої «антропологічної ситуації» у контексті освіти, виховання, культури. Перед сучасними педагогами постає завдання розмивати кордони раціоналістично-матеріалістичного типу світогляду в свідомості майбутніх поколінь, що перебувають у полоні кризи цінностей, духовного зубожіння та меркантильності. Слід пам'ятати, що усі релігійно-філософські визначення людини у контексті християнської традиції мислення здатні допомогти особистості подолати «залишки» натуралізму у світорозумінні.

Більш того, змінюється традиційне патріархальне розуміння та сприйняття свободи, що певним чином відбивається на світоглядних позиціях вже сучасного нам суспільства. Так С. Булгаков у праці «Церков і культура» доречно зауважить з приводу цього: «Человечество порвало с патриархальной опекой и навсегда оставило давящие, хотя и величественные своды средневековой готики. Сын берет свое наследство и оставляет дом отца, отправляясь в «страну далеку» пожить на свободе» [2, с. 347]. Порівняння з блудним сином виглядає влучним та яскраво ілюструє намагання сучасників жити за новими не прийнятими для нашої православної культури мислення традиціями у світосприйнятті, вихованні, віросповіданні. На наше глибоке переконання, виходом з кризи в сучасній системі освіти є спроба повернутися до минулих здобутків, адже високка моральність дореволюційної інтелігенції XIX ст. змушує замислитися над багатьма проблемами сьогодення, над можливістю формування сучасної еліти та цвіту суспільства середовищі студентської молоді. Повернення до старого у такому випадку буде величезним кроком уперед на шляху до духовного оновлення нації та культурного розквіту. Не можна будувати щось нове та світле, не шануючи традицій предків та не наслідуючи кращих здобутків попередників.

В історії подібні випадки не поодинокі. С. Булгаков з цього приводу додає, продовжуючи ідею про блудного сина, що віддався на поталу омріяному образу свободи: «И вот свобода испытана, приобретенная опытом духовная зрелость достигнута, но унесенное из дома наследство уже иссякает, начинается время питания горькими рожками и духовного опыта, в которое невольно вспоминается и покинутый отчий дом. Современный блудный сын только едва начинает вихомолку, в глубине души вздыхать о покинутой родине и, может быть, не близко еще время, когда он совершит подвиг духовного самоотречения, победит свое напращенное самоутверждение и скажет: Отче, согрешил я перед небом и перед Тобой» [2, с. 347]. С. Булгаков відверто говорить про хибність та помилковість розбудови суспільного ладу на принципах капіталізму чи соціалізму, що озброївшись ідеями гуманізму та принципів рівності, братерства та свободи все ж позбавленні головного – життєдайної сили богопізнання. А без цього будь які спроби розбудови чогось нового та високого приречені на крах. Чого варті скептицизм Ф. Ніцше та відчай А. Камю? Вони є наслідком такого протистояння. «Всемирно-историческое удаление блудного сына из дома отца, эпоха гуманизма, в течении которой человечество испытывает отчаянную попытку устроиться и прожить без Бога, имеют свой смысл и свою необходимость» [2, с. 347].

Слід зазначити, що сьогодні є доволі актуальним питання розбудови нової концепції суспільного ладу з такою системою виховання та освіти підрастаючого покоління, в якій не повинно бути крайнощів, притаманних минулому. Так, в Росії вже лунають непоодинокі голоси на користь того, що християнська антропологія має виступити тим наріжним каменем, на якому буде зводитися мур вітчизняної системи освіти. Більше того, мова йде про розуміння християнської антропології як методології педагогіки (М. Антюфеева).

Наголошується на тому, що не можливо розбудувати нову педагогіку не укорінивши її в певну картину світу, останньою має бути саме християнська. Майже століття тому С. Булгаков зробив з цього приводу припущення: «Трудно себе представить, насколько изменилась бы вся наша жизнь, какими радужными красками расцветилась бы она, как стала бы легка и благодатна, если бы вспыхнуло подлинное пламя христианского творчества и вдохновения, если бы в церкви восстановилась та полнота жизни, которой жаждет современный человек. Ожила бы внутренне наука, которая перестала бы томить мертвой и бездейной специальностью, оторванной от целого, заменить одной наукой и философией, и религию. Сколько праздных вопросов, навязанных ей этой несвойственной функцией, и связанных с ними праздных теорий, отвлекающих так много умственных сил, отпало бы в следствии этого освобождения науки от тисков позитивизма и материализма, в следствии восстановления связи с религиозными корнями» [2, с. 347]. Можна зробити висновок, що внаслідок подібних змін відбудеться докорінна зміна різних сфер життя від економіки до культури, мистецтва та освіти.

Ми вийшли на одну з головних проблем сучасної системи освіти – розгалуженість наукових дисциплін, що викладаються студентам не має єдиного парадигмального глумачення, тобто єдиної науково-філософської та духовно-етичної концепції. Технічні ВНЗ страждають на відсутність можливості студентству надавати знання не лише з основ науки та техніки, технічних розробок та технологій, але і їх культурно-філософського виміру, обґрунтування, прогнозування та їх наслідків для людства та індивіда у майбутньому. Юна свідомість студента губиться у цих масивах знань, не бачить між ними зв'язку та необхідності їх філософського аналізу. Цикл гуманітарних дисциплін потерпає від утисків з боку вузько профільних факультативів. Внаслідок цього формується чисто технічний та емпіричний погляд на світ в якому окрім законів природи та наукових систем Ньютона та Ейнштейна – нічого вищого та кориснішого для майбутнього спеціаліста немає. Культурно-етичний, етико-естетичний та духовно-релігійний виміри цих самих проблем – відсутні, вони залишаються за межами системи вітчизняної освіти. А страждають від того усі, адже наслідки не змусять на себе довго чекати.

Розрізнене викладання наук – це одна з вад сучасної вітчизняної системи педагогіки та виховання студентської молоді. Не менш важливою є й інша. Вона прихована в самій філософії, про яку свого часу говорив М. Шелер: зміна ракурсу погляду на людину та її проблеми. Ця зміна не тільки у розгалуженості знань про людину та їх розрізненості між собою. Боротьба за інтерпретацію питань про людину в сучасній філософській культурі мислення останнім часом отримала новий поштовх. Пов'язано це в першу чергу з тими змінами, що відбуваються як в середині самого філософського знання так і за його межами. По наслідки таких змін зауважує В. Лекторський. Російський філософ говорить про те, що вічні філософські проблеми у ході інформаційної революції людства набувають нової конкретизації, наповнюються незвичним для нас змістом. У

ході цих змін утворюється нове життєве середовище людини, ставляться під сумнів традиційні для нашого суспільства цінності та ціннісні орієнтації, що були традиційними для цілого людства від часу створення світу (наприклад: життя-смерть-бессмертя; минуле-теперішнє-майбутнє). Підсумовуючи цю ідею, В. Лекторський наголошує: «Жизненный мир человека – это историческое и культурное понятие. Он многократно менялся и был разным в разных культурах. При этом он всегда сохранял определенные инварианты. Сегодня под влиянием науки и техники происходит «взламывание» этих вариантов» [5, с. 32].

Усе це необхідно виносити у студентську аудиторію на рівних правах з основними академічними знаннями, як їх необхідний та обов'язковий супровід, так звана філософська аргументація. Нажаль, цей процес носить епізодичний характер на рівні окремих кафедр та викладачів, не закріплений і не відбитий у вітчизняній системі освіти. Є підстави говорити, що такий недолік провокує поглиблення вже існуючої антропологічної катастрофи з її техногенними та антропогенними чинниками. Адже подолати цю кризу можна тільки зміною світоглядних позицій підрастаючого покоління інтелігентів. Черговий раз виходимо на проблему свободи, але свободи наукового пошуку: «Идейно-психологический контекст последнего десятилетия «размыл» границы научного подхода, расширил горизонт «видения» многих проблем. Вместе с тем эйфорически «опьяненное» невиданными ранее возможностями интеллектуальной свободы, сознание современного человека при всей его интенсивности часто оказывается поверхностным, невосприимчивым к метафизическому измерению обсуждаемых вопросов» [3, с. 213]. Звернення до цих слів дозволить підкреслити важливість саме готовності та бажання «сприймати» метафізичний вимір викликів сучасності. Завданням педагогів є навчити студентство замислюватися над цими речами не з позицій економічної рентабельності та сумнівної естетичної привабливості, а за мотивами морально-етичного виправдання.

Зрозуміло, що це питання є доволі складним і водночас цікавим для аналізу. Деякі з сучасних російських педагогів та філософів пропонують перехід до православної системи виховання молоді здійснити за допомогою методологічної революції в системі освіти. Тривале домінування в суспільній свідомості ідей діалектичного та історичного матеріалізму – важкий та гіркий тягар минулого, якого слід позбуватися поступово, без «ривка» та «зайвої крові». На перший план висувається ідея впровадження ідей раціоналістичного трансценденталізму, що у свою чергу сприятиме якісним змінам вітчизняній системі освіти, що прагне повернутися до православного коріння. Доволі складно коментувати подібні ідеї, адже вони тісно пов'язані з іншими соціально-філософськими запитами сучасного суспільства – боротьбою з нігілізмом та вільнодумством як ознаками сучасності.

Підсумовуючи вище викладене відмітимо, що проблема сучасної системи освіти та виховання мислення демонструє віддаленість від православних традицій, а це загострює ускладнює процес повернення до культурно-історичної спадщини виховання та формування особистості в лоні родини та громади для українців.

Головний висновок, що запрошується, виглядає таким: для вітчизняної системи освіти вихід із духовної кризи має проходити у тісному зв'язку з процесом повернення до спадщини віри, поважного та поміркованого ставлення до основ християнського світогляду. Внаслідок цього, такі сфери як наука (академічна у тому числі), мистецтво, педагогіка мають бути поставлені на служіння благородним та високим цілям, мають сприяти ствердженню людського духу як образу та подоби Бога, а не провокувати демарші голого людського егоїзму та невиправданого самонадійності в душах підрастаючого покоління.

Бібліографічні посилання

1. **Антюфеева М. А.** Христианская антропология как методология педагогики / М. А. Антюфеева // *София : Рукописный журнал Общества ревнителей русской философии*. Вып. 5. – 2002. – С. 35–41.
2. **Булгаков С. Н.** Церковь и культура / С. Н. Булгаков // *Два града. Исследования о природе общественных идеалов*. – СПб. : Изд-во РХГИ, 1997. – 488 с.
3. **Голик Н. В.** Антропологическая катастрофа: реальность или иллюзия? // *Сборник материалов конференции / Н. В. Голик*. – СПб. : Санкт-Петербургское философское общество, 2002. – С. 213–216.
4. **Доброхотов А.** Христианство и философия / А. Доброхотов // *София: Рукописный журнал Общества ревнителей русской философии*. Вып. 3. – 2004. – С. 24–37.
5. **Лекторский В. А.** Философия, общество знания и перспективы человека / В. А. Лекторский // *Вопр. филос.* – 2010. – № 8. – С. 30–34.

Надійшла до редколегії 17.01.11

УДК 86.7

С. О. Ганаба

*Кам'янець-Подільський національний університет
імені Івана Огієнка*

ДИДАКТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ МЕРЕЖНОЇ ОСВІТИ

Акцентується увага на дидактичному потенціалі мережної освіти як такої, що створює умови для саморозвитку, саморефлексії, самовдосконалення особистості.

Ключові слова: мережна освіта, дидактика, особистість, соціальне середовище.

Акцентировано внимание на дидактическом потенциале сетевого образования, которое создает условия для саморазвития, саморефлексии, самосовершенствования личности.

Ключевые слова: сетевое образование, дидактика, личность, социальная среда.